

A doktori disszertáció téziseinek összefoglalása

Doktori Kutatásom témájaként a színek filmbeli szerepének vizsgálatát tűztem ki. A dolgozatomban arra tettem kísérletet, hogy megvizsgáljam, hogyan működik a színdramaturgia a filmekben, milyen eszközök állnak az alkotók rendelkezésére egy film színvilágának kialakítása során, a létrejött vizuális rendszer pedig, milyen lehetséges nézői értelmezésekhez, asszociációkhoz vezethet.

A színekkel való gondolkodás már az ősi kultúrákban is jelen volt, és az idő előrehaladtával egyre meghatározóbb lett. Mára már nem csak a különböző művészeti ágakra jellemző, hogy kiemelt helyen foglalkoznak a színekkel. A kultúránk és hétköznapjaink meghatározó elemeivé váltak a színek – saját személyiségünk kifejezésétől, az öltözködéstől, lakberendezéstől kezdve, a számunkra eladni kívánt szolgáltatások és termékek vizualitásán át, a mindennapjainkat behálózó ikonok és jelek színein keresztül - mindenhol jelen vannak és befolyásolják döntéseinket, gondolatainkat. Közben napjainkban mindenki tartalomgyártóvá, képalkotóvá vált; és nemcsak tér és időbeli korlátok nélkül képes vizuális tartalmat előállítani, de ugyanilyen szabadon, egy kattintásnyi idő alatt ugorhat fejest a mások által generált audiovizuális tengerbe. Ebben a folyamatosan duzzadó óceánban, a képekkel és hangokkal fogalmazni próbáló művészeknek, alkotóknak, elengedhetetlen, hogy a művészeti alkotásuk minden részletét kontrollálhassák, tervezhetővé tegyék. A filmek és a filmalkotás kapcsán az egyik ilyen – sokszor háttérben tartott – részlet a színek használata, dramaturgiai funkcióval való felruházása.

A szín hasonlóan fontos eszköz a filmkészítők számára a forgatókönyv megelevenítése során, mint a színészek, a helyszín, a díszlet, a kellékek, a styling, a megfelelő technika vagy a sounddesing kiválasztása. Rendkívül sokféle szerepet tölthetnek be a színek átgondolt használatukkal: érzelmeket csalogathatnak elő a nézőkből, segíthetik a kontinuitást, karaktereket jellemezhetnek és árnyalhatnak, szimbólumokat alkothatnak, kiemelhetnek vagy épp elrejthetnek bizonyos elemeket, részleteket. Annak érdekében, hogy ezt a széleskörűen alkalmazható eszközt minél pontosabban használhassák fel a filmeket készítőik, fontos ismerni más társtudományok kutatásait, eredményeit a színekkel kapcsolatban. Dolgozatomban kiemelten foglalkoztam a marketing és pszichológia által kínált vizsgálatokkal és kutatásokkal. A példák és a vizsgálati eredmények ismeretével

pontosíthatjuk a filmben megjelenő színek, nézőkre vonatkoztatott lehetséges fiziológiai és pszichológiai hatásait egyaránt.

A szín fizikai jellemzője illetve pszichológiai hatásainak bemutatása után röviden összefoglaltam a színes film létrejöttében fontos szerepet betöltő technológiai változásokat. Az analóg világról digitálisra való áttérés újfajta hozzáállást és megoldásokat igényel a felhasználóktól, a közelmúltban megsokszorozott vetítési felületek- telefon-, tabletképernyők – szintén új kihívásokat állítanak a filmkészítők számára.

A színes film technológiatörténeti összefoglalása után a színek dramaturgiai elemként való használatára tértem rá, az első, saját művészeti alkotás felkészülése közben tanulmányozott, mozgóképtörténeti előzményeken keresztül. Szubjektíven kiválasztott példákon keresztül vizsgáltam meg a fekete – fehér környezetben feltűnő új szín lehetséges dramaturgiai funkcióit. Többek közt olyan kérdésekre kerestem a választ, hogy mi történik, ha egy monokróm világba színeket vezetünk be? Milyen jelentést hordozhatnak az újonnan megjelenő színek? A dolgozatban bemutatott nagyon szűk keresztmetszetből is tisztán látszik, mennyire széles felhasználási lehetősége van egy - a monokróm világokban megjelenő - színnek. Különböző szimbólumokat hordozhatnak a színnel megfestett képelemek a háború borzalmain át, az emberi érzelmek komplexitásán keresztül. A közös pont a fekete-fehér tónusú környezetben megjelenő színek működésében a kiemelő, megkülönböztető szerepük. A monokróm világban disszonánsként, idegenként hatnak, ezzel irányítják a nézői figyelmet, ki- és gyakran elemelik a képelemet, szereplőt a kompozíció többi részétől.

Dolgozatomban két, saját művészeti alkotáson keresztül mutattam be a színekkel kapcsolatos törekvéseimet, eredményeimet és hibáimat. A filmekre két alapvetően különböző színkörnyezet jellemző. A Topolánszky Tamás által rendezett Curtiz című filmünkben, a fekete – fehér világba vezettünk be új színeket, a Dévánál ugyanakkor, egy színes filmben törekedtünk, a történethez optimálisan illeszkedő színstratégia megvalósítására. A Curtizben, a dramaturgiailag fontos pontokon megjelenő vörös szín jelentéseit, a szín megjelenéséhez kapcsolódó terveinket, következtetéseinket, és eredményeinket foglaltam össze, a dolgozat ötödik fejezetében. Segítségemre volt ebben egy, a film díszbemutatója után kiküldött, nem reprezentatív kérdőív is. Összességében elmondható, hogy a színek megjelenése inkább segítette a film történetének megértését,

mint nehezítette azt. Ugyanakkor célravezetőbb lett volna még inkább szűkíteni a színhez kapcsolódó szimbólumok számát, ezzel világosabb utat kínálni a nézők számára, annak megfejtéséhez.

Dolgozatom utolsó két fejezetében a színek egymással való együttállását, harmóniáját tárgyaltam. Filmtörténeti példákon keresztül mutattam be, hogyan határozzák meg, egy film vizuális világát ezen harmóniák, miközben segíthetnek egységesíteni a vizualitást, elválaszthatnak idősíkokat, jeleneteket, szereplőket egymástól. A színharmóniák változása kísérheti a film fő konfliktusának változását, vagy változatlansága épp ellenpontozhatja azt. Az alapvető harmóniacsoportok felvázolásán keresztül olyan példákat igyekeztem bemutatni, ahol az alkotók, dramaturgiai céllal használták a színharmóniákat.

A Szócs Petra által rendezett, Déva című film előkészítésének, forgatásának, illetve utómunkájának bemutatásával zártam a disszertációm. A film a költőiség eszközeivel is operál, vizuális nyelvére jellemző a sűrítés, redukció és a kihagyás egyaránt. A kontinuitás egyik alapja a színvilág, ami a kék-zöldeskék-zöld analóg harmóniára épül. A filmen, és a hozzá kapcsolódó alkotói munkán keresztül, tettem kísérletet annak bemutatására, hogy a színharmóniák tudatos és következetes használatával, a film - esztétikai értéke mellett - dramaturgiája is összetettebbé, árnyaltabbá alakítható. Számos beállítást választottam ki a kész filmből, elkészítettem ezek színpalettáit, majd pedig elemeztem azokat. Részleteztem azokat az eszközöket, amelyek segítségével lehetnek a filmet készítő számára, a színvilág megalkotásában és megtartásában, közben bemutattam a lehetséges akadályokat, korlátozó tényezőket is. A színharmóniák úgy képesek formálni a filmnyelvet, hogy közben használatuk nem tovakodó vagy feltűnő a nézők számára. A Déva, dolgozatban elemzett beállításain, a megvalósított terveken és hibákon át foglaltam állást a tudatos színtervezés mellett. A színekben való gondolkodás, tervezés segítségével nemcsak ellensúlyozni lehet a költségvetési korlátokat, de konzekvens használatával, egységesíteni lehet a film vizualitását is. Egy film színei, megjelenő harmóniái észrevétlenül válhatnak a filmnyelv meghatározó elemeivé, segítve ezzel a forgatókönyv mozgóképpé való minél pontosabb alakítását.

A színek működéséről a mozgóképen, dramaturgiai szerepükről, nincs széles körű szakirodalom. A dolgozatban taglalt elméleti kérdések, problémafelvetések és a két művészeti alkotás elemzése ezt a hiányt hivatott valamelyest pótolni. Emellett reményeim

szerint, dolgozatom inspirációként is szolgálhat a téma iránt érdeklődő olvasóknak, hallgatóknak, oktatóknak és szakmabelieknek egyaránt.